

4. МАЙСТЕР-КЛАС

Світлана Василівна Сорока,
науковий співробітник
відділу моніторингу обдарованості
дітей та молоді
Інституту обдарованої дитини
НАПН України,
м. Київ, Україна

ВЧИТИСЯ ПОТРІБНО ГРАЮЧИСЬ!

Жити в техногенний час людині, яка не має доброї пам'яті – це справжня біда. Адже потоки інформації справді несамовиті – можуть вибитися з колії. Звичайно, не одним махом, а поступово. Починається все з першого класу загальноосвітньої школи. Для більшості дітей перші шкільні місяці – це стрес. Недарма більшість матерів намагаються на цей час чи то відпустку взяти, чи то відгул, оскільки розуміють, наскільки повинно змінитися життя її дитини. А чому, власне, нервувати? Заради чого потрібно так напружуватися, адже процес пізнання світу повинен бути приємним і радісним. Власне, більшість дітей ще до школи опановують великою кількістю інформації зовсім без напруги.

Ключові слова: *ейдетика, пам'ять, образне мислення, асоціації, дошкільнята, методи розвитку пам'яті.*

Live in man-made while the person who does not have a good memory – it's a real problem. After all, the flow of information really outrageous – may unsettle. Of course, no one fell swoop, but gradually. It begins with the first grade of secondary school. For most children the first school month – it is stress. No wonder most mothers try this time whether to take a vacation, or a day off, because they understand how much has to change her child's life. And why, in fact, nervous? For what you need so hard, because the process of knowing the world is to be pleasant and joyful. Actually, most of the children back to school acquire a lot of information at all without stress.

Key words: *eidetic memory, creative thinking, associations, preschoolers, methods of memory.*

Ще на початку ХХ ст. виникла нова наука – ейдетика. Першим її фундамент заклав радянський вчений і психолог А. Лурія. У середині 80-х рр. ХХ ст. російський вчений І. Матюгін почав власні дослідження в цій сфері з вивчення впливу образного мислення на рухову активність спортсменів. Пізніше він запропонував використовувати спектр уяви та фантазії (зорової, слухової, смакової, тактильної) для дослідження закономірностей запам'ятовування. Так з'явилася ігрова методика, що допомагає людині розширити можливості власної пам'яті. Вона буде корисною всім: від малюків до пенсіонерів. Таким чином, у російсько-го винахідника з'явилися послідовники в Україні.

У більшості освітніх установ методики занять з дітьми засновуються на логічному мисленні та механічній пам'яті. У молодших класах середнього навчального закладу – це таблиця множення, правила орфографії тощо. У середніх і старших класах до

цього додаються дати, формули, схеми, слова та фрази іноземної мови і значний обсяг інформації, що необхідно запам'ятовувати та переказувати. Виникає запитання: як це все запам'ятати?

У ХХІ ст. інформаційний потік збільшився настільки, що обробити та запам'ятати його може лише людина з екстраординарними здібностями. У зв'язку з цим постає одна з найбільш яскравих актуальних проблем сучасної освіти – вплив інформаційного стресу на здоров'я дітей.

Одним з її рішень може стати навчання дітей вмінню грамотно обробляти інформацію, однак у такому разі не можливо обійтися без розвитку пам'яті.

Пам'ять – це один із основних процесів психіки людини та основа, на якій творить мозок; це можливість людини, її мислення.

Пам'ять – це відображення досвіду людини через запам'ятовування, збереження, впізнання та

відтворення. Процес запам'ятовування впливає на здатність мислити образами. Діти, які володіють цим від народження, у навчальному закладі стають відмінниками, а ті, кого привчають механічно запам'ятовувати тексти, втрачають можливість вільно оволодівати знаннями про навколишній світ.

Система ейдетики – пам'ять без кордонів. Ейдетизм – це здатність яскраво уявляти собі предмет, якого немає в полі нашого сприйняття. Більшість людей вміють це робити. Коли вони згадують певний предмет, то ніби бачать і відчують його (іноді навіть колір або запах). Здавна здатність мислити образами була властива людині. З розвитком цивілізації людина привчалась запам'ятовувати не лише картинку, образ, але й абстрактний символ у вигляді слова або цифри.

Ейдетизм (від грец. εἶδος – образ, зовнішній вигляд; фотографічна пам'ять) – це особливий характер пам'яті, переважно на зорові враження, що дозволяє утримувати та відтворювати живий образ сприйнятого раніше предмета або явища. До цього образу часто належать також насичені образи з інших русел сприйняття (слухові, тактильні, рухові, смакові, нюхові тощо). У будь-якому вигляді або ступені ейдетизм притаманний кожній людині, особливо в дитячому або підлітковому віці, проте у яскравих проявах зустрічається досить рідко.

Ейдетика розроблялася протягом 20–40-х рр. ХХ ст. у Німеччині. У марбургській психологічній школі Е. Йеншом та його однодумцями (В. Йеншом, О. Кро, А. Рікелем, Г. Фішером та ін.) було розроблено теорію, предметом вивчення якої був ейдетизм – особливий вид образної пам'яті людини.

У нашій країні упродовж десяти років, з середини 20-х до середини 30-х рр. ХХ ст. вітчизняні вчені (психологи, педологи, психіатри) були зацікавлені та уважно вивчали ейдетичні ідеї марбургської психологічної школи, критично їх осмислюючи, піддаючи емпіричній та експериментальній перевірці. Найбільш видатними фахівцями у питаннях ейдетики були П. Блонський, Л. Виготський та А. Лурія. Потім за певних обставин (виродження ейдетики в Німеччині в расистську, ненаукову теорію, заборона в СРСР у 1936 р. педології, Велика Вітчизняна війна) ейдетичні дослідження у нашій країні було повністю згорнуто.

Наразі ейдетика викликає науковий інтерес, а також має практичну значущість у процесі опису та пояснення розвитку і функціонування ейдетизму як специфічного виду пам'яті, пізнавальної здібності та властивості особистості.

Методи навчання, що пропонує ейдетика, спираються на образне мислення дитини, відповідають законам природи. Ейдетика, сприяючи гармонійному розвитку обох півкуль головного мозку, робить особистість дитини ще більш злагодженою. Дитина краще навчається, у неї підвищується рівень працездатності, покращуються пам'ять та здатність до концентрації уваги. Сприйняття світу та оточуючих стає у дитини більш позитивним, а психіка стійкішою. Покращуються взаємини дитини з оточуючими.

Ще однією важливою перевагою ейдетичного навчання є те, що дитина вчиться радісно. Радість навчання, як і радість діяльності, формує дитину більш здоровою. Це пояснюється тим, що коли людина перебуває в стані радісної, позитивної напруги, в її організмі виробляється природний стимулятор ендорфін, що сприяє підвищенню імунітету та працездатності.

Займаючись ейдетикою з раннього віку дитині легше даються знання. Наприклад, використовуючи прийоми ейдетики, дитині значно легше вивчити таблицю множення. Вона буквально за тиждень може нею оволодіти. Секрет такого прийому досить простий: кожна цифра асоціюється з певним образом. Наприклад, двійка – лебідь або інший птах, трійка – верблюд, четвірка – стілець або інші меблі тощо.

Ейдетика – новий напрям у сучасній дитячій психології. Спеціальна методика, орієнтована на розвиток образного мислення у дитини. Її активно застосовують для навчання малюків молодшого шкільного віку. Така методика подобається дітям, тому що використовує в якості основи прості ігри. Виходить, що інформація засвоюється не за допомогою нудного та одноманітного процесу зубріння, а через асоціації.

Батьки можуть використовувати корисні, розвивальні вправи ейдетики для дітей від 4 до 6 років. Це допоможе підготувати їх до навчання у ЗНЗ, зменшити адаптаційний період до навчального процесу та прискорити засвоєння предметів різної спрямованості.

За допомогою спеціальних вправ можна якісно покращити не лише пам'ять, а й увагу та здатність творчо мислити. Сьогодні вчені розробили спеціальні курси, на яких можуть із задоволенням навчатися навіть діти п'ятирічного віку, оскільки матеріал подається у захопливій ігровій формі.

Найпростіша вправа

Корисна ейдетика для дітей дошкільного віку: вправи для них не складні, але ефективно розвивають асоціативну пам'ять. Пропонуємо вам одну з найпростіших ігор. Вона підійде для трирічної дитини.

Перед прогулянкою попросіть малюка перерахувати одяг, який йому знадобиться для цього заходу. Причому називати предмети одягу необхідно у тій послідовності, в якій дитина буде одягатися. Ще один нюанс для такої вправи: речі потрібно назвати, не бачивши їх (малюк має усе самостійно відтворити по пам'яті). Це і є розвивальний момент під час занять для зміцнення пам'яті.

Творче завдання

Ейдетика також корисна для дітей тим, що допомагає розвинути фантазію, спрямувати її в потрібне русло. Якщо вчасно не загострити на цьому питанні увагу, то дитина може спочатку почати вигадувати безглузді історії, що надалі може перерости у справжню брехню. Щоб уникнути цього, можна використовувати наступну творчу вправу ейдетики.

Самостійно придумуйте 10–12 слів (будь-яких), проговорюєте їх малюку. Він повинен їх не лише запам'ятати, а ще скласти з ними розповідь. По-перше, це розвиває мовлення. По-друге, тренує пам'ять (слова

в його вигаданому оповіданні повинні озвучуватися у тій послідовності, в якій ви їх назвали). По-третє, така вправа допоможе формувати фантазію та спрямовувати її правильне русло. Ви здивуєтеся, який талант може проявити малюк, виконуючи це завдання.

Візуальна пам'ять

Існує цікава гра з картками для розвитку візуальної пам'яті, що необхідна під час навчання. Відберіть яскраві картинки птахів, людей, тварин, будинків, іграшок тощо. Дитина повинна витягнути зі заздалегідь підготовленого стосу карток лише 10 штук та скласти розповідь з предметами та живими істотами, зображеними на них. Завдання схоже на попереднє, але має істотну відмінність з точки зору ейдетики. Попереднє розвиває образну, а це – візуальну пам'ять.

Як запам'ятати цифри

Вправи ейдетики допомагають малюкам швидко та легко вивчити цифри. Будуються вони на основі образів та асоціацій, що викликають числа в їх свідомості. Дитина подумки повинна пов'язати кожну цифру з будь-чим, придумати, на що вона може бути схожа, з яким кольором та звуком вона асоціюється. Надалі, коли малюк буде згадувати ту чи іншу цифру, то у нього в голові будуть виникати образи, які він вигадав. Це допоможе швидко та легко відтворювати цифри.

Як вчити вірші

Часто дітям буває важко запам'ятовувати вірші. Деякі вправи ейдетики допомагають подолати цю складність, щоб процес учіння не перетворився на справжню муку для батьків і дитини.

Суть вправи полягає у тому, що дитині пропонують запам'ятовувати не власними словами, а тими образами, з якими ці слова у неї асоціюються. Психологи називають це «візуальною складовою вірша». Батьки спільно з дитиною повинні перетворити строфи вірша на маленький фільм. У ньому кожна скоєна дія буде у думках асоціюватися з конкретним словом з вірша. У цій діяльності важливо запам'ятати послідовність «кадрів», тобто слів.

Гра в асоціації

У цю гру люблять грати багато дорослих, не підозрюючи, що для дітей вона може стати прекрасною вправою ейдетики, оскільки добре розвиває пам'ять. Ви називаєте будь-яке слово та пропонуєте дитині назвати інше, з яким воно у неї асоціюється. Діти люблять подібні розвивальні ігри.

Корисні поради.

Під час подібних вправ батьки повинні влаштовувати малюку відволікаючі маневри, що дозволить йому не лише відпочити, а й продовжити тренування пам'яті. Причому зробити це можна за допомогою елементарної зміни положення тіла. Мало хто знає, що такий простий прийом сприяє більшій концентрації уваги. Дитина може пересісти на інше місце, походити по кімнаті, потягнутися, зробити декілька нескладних фізичних вправ. Окрім цього, можна швидко перевести увагу малюка на будь-що інше, відволікти його. Це дозволить йому зосередитися, а також тренуватиме уважність.

Якщо ваша дитина страждає поганою пам'яттю, повільно читає, не може засвоїти програмний матеріал, не поспішайте зараховувати її до бездарностей, лаяти та насильно засаджувати за виконання домашніх завдань. Наберіться терпіння та почніть займатися ейдетикою. Захоплюючі, цікаві, корисні вправи цієї унікальної методики дозволять розвинути образну пам'ять дитини, що допоможе досягти успіхів у навчанні та краще засвоювати навчальні предмети. Допоможіть своїй дитині відкрити для себе захоплюючий світ знань не «з-під тростини», а за допомогою власних бажань та вмінь.

Люди з видатною ейдетичною пам'яттю:

Антоніо Мальябекі (1633–1714) – італійський бібліофіл та бібліотекар з Флоренції, який знав напам'ять прочитані ним книги з власної бібліотеки (40 тисяч книг та 10 тисяч рукописів).

Шерешевський Соломон Веніамінович (1886–1958) – журналіст, письменник. Його незвичайну пам'ять виявив головний редактор і порадив журналісту звернутися до психолога, яким виявився майбутній академік А. Р. Лурія. Відтоді А. Р. Лурія почав вивчати його пам'ять. Відомою у широких читацьких колах є праця психолога під назвою «Маленька книжка про велику пам'ять». Цікаво, що у цій книзі психолог описав життя С. В. Шерешевського.

Рональд Рейган (1911–2004) – 40-й президент США. У дитинстві мав унікальну зорову пам'ять, що дозволяла йому запам'ятовувати буквально з одного погляду цілі сторінки тексту [4].

Кім Пік (1951–2009) – читав сторінку тексту зі швидкістю 4–5 секунд, до кінця життя знав напам'ять 12 000 раніше прочитаних книг, пам'ятав карти міст та автомагістралей США, оперував днями тижня в календарі за останні 2000 років.

Отже, знаємо, що пам'ять можна та потрібно розвивати, тренувати і бажано це робити з раннього дошкільного віку.

Використані літературні джерела

1. *Виготський Л. С.* Ейдетика [Текст] // Основні течії сучасної психології: сб. статей. – М.-Л., 1930. – (повт. изд.: «Хрестоматія по відчуттю і сприйняттю». – М., 1975).

2. *Anna Arnaudo* (2000) «Eidetic Imagery: Raising More Questions than Answers» Biology-202, Second Web Report, Bryn Mawr College.

3. Ейдетизм – стаття з Великої радянської енциклопедії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vre.pp.ua/%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D1%96%D1%8F_indexa362.html?l1=%FD

4. *Бузан Т.* Швидкісна пам'ять [Текст] / пер. з англ. – Ейдос, 1995.

5. *Лурія А. Р.* Маленька книжка про велику пам'ять [Текст] / А. Р. Лурія. – М.: МГУ, 1968.